

IZAZOVI PRUŽANJA USLUGA NA DIGITALNOM TRŽIŠTU EU-A – USLUGE INFORMACIJSKOG DRUŠTVA I „POZADINSKE“ USLUGE

Prof. dr. sc. Nada Bodiroga-Vukobrat*
Doc. dr. sc. Adrijana Martinović**

UDK: 339.923:061.1](4)EU
004:061.1](4)EU
<https://doi.org/10.30925/zpfsr.40.1.2>
Ur.: 29. siječnja 2019.
Pr.: 26. veljače 2019.
Izvorni znanstveni rad

Sažetak

Pružanje usluga putem internetskih platformi u ekonomiji suradnje realnost je digitalnog tržišta. Razvijaju se novi poslovni modeli, koji dovode u pitanje postojeće zakonodavstvo namijenjeno prvenstveno „tradicionalnom“ ili „analognom“ pružanju usluga te izazivaju čitav niz prijevora u praksi u različitim pravnim područjima, od radnog prava do prava tržišnog natjecanja. Ovaj poslovni model temelji se na triangularnom odnosu između internetske platforme, pružatelja i primatelja usluge. Iako internetska platforma pruža specifičan oblik digitalne usluge koja odgovara definiciji „usluge informacijskog društva“ u skladu s relevantnim sekundarnim pravom Unije, u sudskoj praksi Suda EU-a ta je usluga podređena pravnom režimu primjenjivom na „pozadinsku“ (materijalnu) uslugu koju pružatelj usluge pruža primatelju usluge, ako platforma ima „odlučujući utjecaj“ na pružanje usluge te ako bez pozadinske usluge ne bi bilo ni digitalne usluge. U radu će se kritički analizirati postojeći pravni okvir i recentna sudska praksa Suda EU-a te iznijeti prijedlozi mogućih alternativnih rješenja koja ne koče inovacije i razvoj digitalnih tehnologija i usluga.

Ključne riječi: *internetske platforme; sloboda pružanja usluga; jedinstveno digitalno tržište; usluge informacijskog društva; „pozadinska“ usluga.*

* Dr. sc. Nada Bodiroga-Vukobrat, redovita profesorica u trajnom zvanju, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet.

** Dr. sc. Adrijana Martinović, docentica, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet; adrijana@pravri.hr. Ovaj je rad izrađen u okviru projekta „Pravni aspekti digitalne transformacije društva“, kojeg financira Sveučilište u Rijeci, uniri-drustv-18-252.

1. UVOD

Ubrzani razvoj digitalnih tehnologija i novih poslovnih modela koji se na njima temelje omogućuju razvoj i pružanje specifičnih vrsta usluga te nameću preispitivanje tradicionalno dvostranog odnosa između pružatelja i primatelja usluge.

Ovdje se ne bavimo tradicionalnim prekograničnim uslugama, poput dostave paketa niti inovativnim digitalnim uslugama omogućenih razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije poput računalstva u oblaku (*cloud computing*), velikih nizova podataka (*Big Data*) ili internet stvari (*Internet of Things*). Fokus ovog rada su usluge internetskih platformi u ekonomiji suradnje, odnosno dijeljenja.

Sloboda pružanja usluga podrazumijeva zabranu ograničenja u državama članicama. Članak 56. Ugovora o funkcioniranju Europske unije smjera otvaranju tržišta usluga u svim državama članicama pružateljima usluga s poslovnim nastanom u drugim državama članicama.¹ Pod pojmom usluga podrazumijevaju se usluge koje se uobičajeno pružaju uz naknadu, osobito djelatnosti industrijske, komercijalne ili obrtničke prirode te usluge profesija.² Naknada se sastoji od protuvrijednosti za dobivenu uslugu sukladno sporazumu između pružatelja i primatelja usluge.³ Naknadu ne mora izravno platiti onaj kome je usluga namijenjena.⁴

Za slobodu pružanja usluga karakterističan je prekogranični element i privremeni karakter. Prekogranični element vrlo se široko tumači: dovoljan je i potencijalni utjecaj na mogućnost pružanja usluga od strane pružatelja usluga s nastanom u drugoj državi članici. To znači da se i nacionalni propisi koji se jednako primjenjuju na domaće i strane pružatelje i primatelje usluga mogu smatrati preprekom slobodi pružanja usluga, ako imaju veze s razmjenom između država članica.⁵

Usluge imaju privremeni karakter, koji se ocjenjuje ne samo u svjetlu trajanja

1 Ugovor o funkcioniranju Europske unije (pročišćena inačica), SL C 202, 7.6.2016. (dalje u tekstu: UFEU). O razvoju slobode pružanja usluga i sudske prakse v. više u: Enchelmaier, S., *Always at Your Service (Within Limits): The ECJ's Case Law on Article 56 TFEU (2006-2011)*, E.L.Rev. 36/2011, str. 615-650.

2 Čl. 57. st. 1. UFEU.

3 Sud, Predmet 263/86 Belgijiska država protiv René Humbel i Marie-Thérèse Edel (*Humbel*), EU:C:1988:451, t.17; Predmet C-109/92 Stephan Max Wirth protiv Landeshauptstadt Hannover (*Wirth*), EU:C:1993:916, t. 15; Predmet C-355/00 Freskot AE protiv Elliniko Dimosio (*Freskot*), EU:C:2003:298, t. 54 i 55; Predmet C-169/08 Presidente del Consiglio dei Ministri protiv Regione Sardegna, EU:C:2009:709, t. 23.

4 Sud, Predmet 352/85 Bond van Adverteerders i dr. protiv države Nizozemske (*Bond*), EU:C:1988:196, t. 16; Predmet C-422/01 Försäkringsaktiebolaget Skandia (publ) i Ola Ramstedt protiv Riksskatteverket (*Skandia*), EU:C:2003:380, t. 22, 24.

5 U predmetu C-98/14 riječ je bila o mađarskim nacionalnim pravilima o automatima za igre na sreću. Sud je prekogranični element pronašao u činjenici da se jedan dio tužitelja u glavnom postupku sastoji od građana Unije koji su na odmoru u Mađarskoj, kao i u činjenici da „nikako se ne može isključiti da subjekti nastanjeni u državama članicama različitim od Mađarske ne bi bili ili da nisu zainteresirani za otvaranje igraničnica na području Mađarske“. V. predmet C-98/14 Berlington Hungary Tanácsadó és Szolgáltató kft i dr. protiv Magyar Állam, EU:C:2015:386, t. 17. Jednako i u spojenim predmetima C-570/07 i C 571/07 (*Blanco Pérez i Chao Gómez*), EU:C:2010:300, t. 40. i C 470/11 SIA „Garkalns” protiv Rīgas Dome, EU:C:2012:505, t. 21.

pružanja usluge, već i njene učestalosti, periodičnosti ili kontinuiranosti.⁶ To je činjenično pitanje koje omogućuje i razgraničenje slobode pružanja usluga u odnosu na ostale temeljne gospodarske slobode, osobito slobodu poslovnog nastana.⁷

Sloboda pružanja usluga načelno pokriva tri situacije: aktivnu slobodu pružanja usluga,⁸ pasivnu slobodu pružanja usluga⁹ i situaciju kada sama usluga prelazi granicu.¹⁰

Sva su ova tumačenja iz ustaljene sudske prakse Suda važna i danas, kada se javljaju nove vrste usluga pojačane digitalnim tehnologijama. Između ostalog, primjer takvih vrsta usluga su usluge posredovanja putem internetskih platformi u ekonomiji suradnje, odnosno dijeljenja. One služe kao tržište za povezivanje ponude i potražnje i olakšavaju transakcije između pružatelja i primatelja materijalne usluge (npr. vožnje, smještaja, i sl.). Kod ove vrste usluga svi prethodno navedeni elementi koji karakteriziraju pružanje usluga načelno su ispunjeni. Osim toga u zakonodavstvu Europske unije (dalje: EU ili Unije) postoje i posebni propisi koji definiraju takve usluge kao usluge informacijskog društva čija se sloboda kretanja mora jamčiti. Međutim, ove su usluge nužno u interakciji s materijalnom uslugom koja je u pozadini transakcije putem platforme. Tu se onda javlja čitav niz pitanja povezanih s pravnim statusom i režimom primjenjivim na uslugu platforme s obzirom na pitanje je li riječ o samostalnim uslugama ili o nekoj vrsti „hibrida“ elektroničke i neelektroničke usluge.

2. INTERNETSKE PLATFORME I JEDINSTVENO DIGITALNO TRŽIŠTE

Prije nego se analizira pravni okvir i sudska praksa Suda EU-a o ovim pitanjima, bitno je napomenuti kako se prepoznaje važnost internetskih platformi i njihovih aktivnosti na unutarnjem tržištu. Poboľšanje regulatornog okvira i uvjeta za njihovo djelovanje dio je strategije za stvaranje jedinstvenoga digitalnog tržišta EU-a. Polazeći od ubrzane digitalizacije svjetskog gospodarstva i činjenice da su informacijske i komunikacijske tehnologije „temelj svih modernih inovativnih gospodarskih sustava“, Europska komisija je razradila i u svibnju 2015. godine objavila Komunikaciju o Strategiji jedinstvenog digitalnog tržišta za Europu.¹¹ Jedinstveno digitalno tržište u

6 Sud, Predmet C-215/01 Bruno Schnitzer, EU:C:2003:662, t. 28.

7 Sud, Predmet C-55/94, Reinhard Gebhard protiv Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano (*Gebhard*), EU:C:1995:411, t. 39. Niti jedna odredba ugovora ne određuje na apstraktan način trajanje ili učestalost pružanja usluge preko kojeg se više ne može smatrati da je riječ o slobodi pružanja usluga. V. Predmet C-215/01 Bruno Schnitzer, EU:C:2003:662, t. 31.

8 Tj. kada pružatelj usluge prelazi granicu. To je i izričito predviđeno u čl. 57. st. 3. UFEU: „(...) osoba koja pruža neku uslugu može, u svrhu pružanja te usluge, privremeno obavljati svoju djelatnost u državi članici u kojoj se usluga pruža (...)“.

9 Tj. kada primatelj usluge odlazi u drugu državu. V. npr. Spojene predmete 286/82 i 26/83 Graziana Luisi i Giuseppe Carbone protiv Ministero del Tesoro (*Luisi i Carbone*), EU:C:1984:35; Predmet 186/87 Ian William Cowan protiv Trésor public (*Cowan*), EU:C:1989:47.

10 Kada sama usluga prelazi granicu. V. npr. Predmet C-384/93, Alpine Investments BV protiv Minister van Financiën (*Alpine Investments*), EU:C:1995:126.

11 Europska komisija, Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom

osnovi je unutarnje tržište „pojačano“ internetom odnosno digitalnim tehnologijama.¹² Strategija jedinstvenoga digitalnog tržišta počiva na trima stupovima: (i) boljem pristupu potrošača i poduzeća robi i uslugama na internetu u cijeloj Europi, što podrazumijeva uklanjanje ključnih razlika između okruženja na internetu i izvan njega kako bi se uklonile prepreke za prekogranične aktivnosti na internetu; (ii) osiguravanje odgovarajućih ravnopravnih uvjeta za napredne digitalne mreže i inovativne usluge, što zahtijeva prilagodbu regulatornog okvira za telekomunikacije, medije, platforme i posrednike te jačanje sigurnosti digitalnih usluga i uporabe osobnih podataka te (iii) iskorištavanje punog potencijala rasta europskoga digitalnog gospodarstva, što zahtijeva ulaganja u infrastrukturu i informacijsko-komunikacijske tehnologije te istraživanje i inovacije za poticanje konkurentnosti.¹³

Drugim riječima, unutarnje tržište ulazi u digitalno doba što zahtijeva regulatornu intervenciju i stvaranje uvjeta koji će omogućiti iskorištavanje njegovih prednosti europskim građanima, poduzetnicima i gospodarstvu u cjelini.

Procjenjuje se da bi potpuno funkcionalno jedinstveno digitalno tržište moglo pridonijeti rastu europskog BDP-a za 415 milijardi EUR-a.¹⁴ Dokazi upućuju na zaključak kako regulatorna rascjepkanost, ali i nedostatak interoperabilnosti u digitalnom okruženju najviše šteti razvoju e-trgovine (poput neopravdanog uskraćivanja pristupa na temelju lokacije, tzv. *geo-blocking* i *geo-filtering*)¹⁵ te pratećih usluga, poput prekogranične dostave paketa.¹⁶ E-trgovina nije nova pojava, ali na jedinstvenom digitalnom tržištu može dosegnuti svoj puni potencijal putem inovativnih digitalnih alata. Ne samo e-trgovina, već i napredne digitalne mreže i inovativne usluge ostvaruju koristi od internetskih platformi. Internetske platforme kao relativno novi fenomen obuhvaćaju vrlo široki spektar različitih internetskih digitalnih rješenja, od web tražilica i društvenih mreža, preko platformi za e-trgovinu, trgovinu aplikacijama, web mjesta za usporedbu cijena, audiovizualnih i glazbenih platformi, pa sve do platformi za plaćanje i platformi u ekonomiji dijeljenja.¹⁷ Platforme omogućuju prikupljanje, akumulaciju i nadzor nad velikom količinom

gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru Regija „Strategija jedinstvenog digitalnog tržišta za Europu“, COM(2015) 192 final, Bruxelles, 6.5.2015. Komunikacijom i pratećim dokumentima ostvaruju se prioritete Europske komisije pod predsjedavanjem Jean Paul Junckera (v. Političke smjernice za novu Europsku komisiju – Novi početak za Europu: moj program za zapošljavanje, rast, pravednost i demokratske promjene (15. srpnja 2014.), dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/juncker-political-guidelines-speech_en.pdf, posjećeno 26.01.2019.).

12 „Na jedinstvenom digitalnom tržištu osigurano je slobodno kretanje robe, osoba, usluga i kapitala, a pojedinci i poduzeća mogu neometano pristupati aktivnostima na internetu i obavljati ih u uvjetima poštenog tržišnog natjecanja te uz visoku razinu zaštite potrošača i osobnih podataka, bez obzira na njihovo državljanstvo ili mjesto boravišta.“ V. Europska komisija, COM(2015) 192 final ... cit., str. 3.

13 Ibid., str. 3-4.

14 Europska komisija, Commission Staff Working Document „A Digital Single Market Strategy for Europe – Analysis and Evidence“, SWD(2015) 100 final, Bruxelles, 6.5.2015., str. 5.

15 Ibid., str. 12.

16 Europska komisija, COM(2015) 192 final, ... cit., str. 5.

17 V. ibid., str. 11 i Europska komisija, SWD(2015) 100 final ... cit., str. 52.

podataka o svojim korisnicima te koriste algoritme kako bi te podatke pretvorili u korisne informacije.¹⁸ Internetska platforma u ekonomiji dijeljenja ili suradnje djeluje kao posrednik, odnosno organizira „susret“ pružatelja i korisnika sadržaja, robe i usluga stvarajući tako dvostrana ili višestrana tržišta.¹⁹ Što je veći broj korisnika, više je i podataka te tako raste i vrijednost platforme (tzv. mrežni učinak).²⁰

Usluge internetskih platformi u ekonomiji dijeljenja došle su u središte pozornosti u većini država članica EU-a ulaskom UBER-a, internetske platforme namijenjene povezivanju vozača i putnika u gradskom prijevozu, na europsko tržište.

Prije nego pojasnimo regulatorni okvir i sudsku praksu vezanu za pružanje usluga internetskih platformi, potrebno je osvrnuti se na pojam „ekonomija dijeljenja“²¹ ili „ekonomija suradnje“.²² Ideja ekonomije dijeljenja počiva na dijeljenju raspoloživih resursa, uobičajeno unutar manje, lokalne zajednice i ne nužno s elementom ili ciljem stjecanja dobiti.²³ Kratkoročni najam stana, prijevoz automobilom u gradskim sredinama, sitni popravci u kući tipični su primjeri resursa (dobara, rada, usluga) koje je uz minimalne transakcijske troškove moguće učinkovito iskoristavati u ekonomiji dijeljenja. Internetske platforme savršeno se uklapaju i podupiru ovaj poslovni model, jer omogućuju učinkovito povezivanje ponude i potražnje i stvaraju „otvoreno tržište za privremenu uporabu robe ili usluga“.²⁴ Kroz ovaj model stvara se trokut odnosa između tri kategorije dionika: pružatelja usluga (koji to ne moraju nužno činiti na profesionalnoj osnovi), korisnika usluga te internetskih platformi kao posrednika koji olakšavaju transakcije između pružatelja i primatelja usluge. U ovom odnosu internetska platforma je pružatelj digitalne usluge posredovanja i u odnosu na primatelja usluge i u odnosu na pružatelja usluge.²⁵ Tradicionalni regulatorni okviri za pružanje usluga u državama članicama nisu prilagođeni uslugama internetskih platformi u ekonomiji suradnje. Iako bi se svaki odnos trebao promatrati odvojeno (platforma – primatelj usluge; platforma – pružatelj usluge; pružatelj usluge – primatelj usluge), činjenica je da je usluga posredovanja usko povezana s pružanjem tzv. „pozadinske“ usluge,²⁶ što onda može utjecati na pravni režim koji se primjenjuje na uslugu internetskih platformi.

18 Europska komisija, COM(2015) 192 final ... cit., str. 11.

19 Europska komisija, SWD(2015) 100 final ... cit., str. 52.

20 Loc. cit.

21 Engl.: *sharing economy*.

22 Engl.: *collaborative economy*.

23 V. npr. Hatzopoulos, V., *The Collaborative Economy and EU Law*, Hart, Oxford and Portland, Oregon, 2018.; Kassan, J., Orsi, J., *The Legal Landscape of the Sharing Economy*, J. Envtl. Law and Litigation, vol. 27, 1/2012, str. 3; Calo, R., Rosenblat, A., *The Taking Economy: Uber, Information and Power*, Columbia Law Review 117/2017, str. 1623-1690; Teubner, T., *Thoughts on the Sharing Economy*, in Kommers, P. i dr. (ur.) *Proceedings of the International Conferences ICT 2014, WBC 2014, EC 2014, ISPCM 2014 and EH 2014, 2014*, str. 322-326. Usluge u okviru ekonomije suradnje ili dijeljenja mogu se nuditi besplatno, na temelju podjele troškova ili uz naknadu. V. Europska komisija, *Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Europski program za ekonomiju suradnje“*, COM(2016) 356 final, Bruxelles, 2.6.2016., str. 3.

24 Europska komisija, COM(2016) 356 final ... cit., str. 4.

25 Ova „digitalna“ usluga posredovanja u pravu EU-a se može kategorizirati kao usluga informacijskog društva. V. više o tome u nastavku.

26 O pojmu „pozadinske“ usluge više u nastavku.

Posebno je sporno pitanje konkurencije s tradicionalnim pružateljima usluga kada se putem internetske platforme kao pružatelji usluga pojavljuju neprofesionalci (pitanje nacionalnih pravila o licencama, koncesijama ili registriranju obavljanja djelatnosti, odnosno zahtjevima za pristup tržištu).

3. IZAZOVI PRUŽANJA USLUGA PREKO INTERNETSKIH PLATFORMI U EKONOMIJI DIJELJENJA

Sloboda pružanja usluga jedna je od temeljnih gospodarskih sloboda na unutarnjem tržištu. Zabrana ograničenja slobode pružanja usluga odnosi se na pružatelje usluga s poslovnim nastanom u državi članici koja nije država osobe kojoj su usluge namijenjene.²⁷ Iako bi se iz izričaja čl. 57. st. 1. UFEU-a dalo naslutiti kako sloboda pružanja usluga ima rezidualni karakter u odnosu na ostale temeljne gospodarske slobode (slobodu kretanja robe, kapitala i osoba),²⁸ to ipak nije slučaj. Ostvarenje ove temeljne gospodarske slobode itekako je važno za funkcioniranje unutarnjeg tržišta, jer sektor usluga danas obuhvaća oko 70 % ukupnog BDP-a Europske unije.²⁹

Kao i u drugim područjima, regulatorna fragmentacija jedna je od glavnih prepreka ostvarenju ove slobode. Osim negativne integracije kroz sudsku praksu Suda EU-a i ukidanja nacionalnih ograničenja, ostvarenje ove slobode počiva i na sektorskoj regulaciji pojedinih područja, odnosno aktivnosti. Uz odredbe primarnog prava o slobodi pružanja usluga,³⁰ za slobodu pružanja usluga važna je horizontalna Direktiva o uslugama³¹ te direktive u pojedinim spedičnim područjima.³² Kada je riječ o novim modelima pružanja usluga putem internetskih platformi, najvažniji regulatorni instrumenti na razini Unije su Direktiva 2000/31³³ i Direktiva 2015/1535.³⁴

27 Čl. 56. st. 1. UFEU. Dalje u tekstu: UFEU.

28 Uslugama se smatraju one „... koje se uobičajeno obavljaju uz naknadu, u mjeri u kojoj nisu uređene odredbama koje se odnose na slobodu kretanja robe, kapitala i osoba“.

29 V. European Commission, Single Market for Services, https://ec.europa.eu/growth/single-market/services_en, posjećeno 27.01.2019.

30 Čl. 56.–62. UFEU-a.

31 Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu, SL L 376, 27.12.2006.

32 Npr. financijske usluge, telekomunikacijske usluge, zdravstvene usluge, itd. V. više u domaćoj literaturi o pravnom okviru za slobodu pružanja usluga općenito: Horak, H., Bodiřoga-Vukobrat, N., Dumančić, K., Sloboda pružanja usluga na unutarnjem tržištu EU, Zagreb, Školska knjiga, 2015.; Horak, H., Dumančić, K., Problemi implementacije direktive o uslugama u pravo RH – odustajanje od socijalnog modela na nacionalnom nivou? Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 32, 2/2011, str. 703-725; Rodin, S., Direktiva Europske unije 123/2006 o uslugama – doseg i opravdanja. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu vol. 59, 1/2009, str. 33-61.

33 Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini) SL L 178, 17.7.2000.

34 Direktiva (EU) 2015/1535 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. rujna 2015. o utvrđivanju postupka pružanja informacija u području tehničkih propisa i pravila o uslugama informacijskog društva, SL L 241, 17.9.2015.

Cilj je Direktive o elektroničkoj trgovini doprinijeti pravilnom funkcioniranju unutarnjeg tržišta osiguranjem slobodnoga kretanja usluga informacijskog društva između država članica.³⁵ Države članice moraju osigurati da početak obavljanja i obavljanje djelatnosti davatelja usluga informacijskog društva ne bude uvjetovano prethodnim ovlaštenjem niti bilo kojim drugim zahtjevom jednakog učinka. Riječ je o direktivi minimalne harmonizacije.

Direktiva 2015/1535 kolokvijalno se naziva i Direktivom o transparentnosti na unutarnjem tržištu (engl. *Single Market Transparency Directive*), jer obvezuje države članice da Komisiji notificiraju nacrt tehničkih propisa o proizvodima te uslugama informacijskog društva prije njihovog donošenja. Tehnički propisi odnose se na tehničke specifikacije za proizvode ili zahtjeve i pravila za pružanje usluga, koji po svojoj prirodi mogu biti prepreka trgovini, odnosno pružanju usluga. Ovim se postupkom Komisiji i ostalim zainteresiranim dionicima daje mogućnost iznijeti mišljenje i komentare o nacrtu propisa, koje država članica može uzeti u obzir prije njegovog donošenja.

Direktiva 2015/1535 definira „uslugu informacijskog društva“ kao uslugu koja se obično pruža uz naknadu, na daljinu, elektroničkim sredstvima te na osobni zahtjev primatelja usluga.³⁶ Usluga se pruža „na daljinu“ ako strane nisu istodobno prisutne, „elektroničkim sredstvima“ ako se na početku šalje i prima na određitu pomoću elektroničke opreme za obradu (uključujući digitalnu kompresiju) i pohranu podataka te u potpunosti šalje, prenosi i prima telegrafski, radio vezom, optičkim sredstvima ili ostalim elektromagnetnim sredstvima te „na osobni zahtjev“ prijenosom podataka na osobni zahtjev primatelja usluga.³⁷ U kontekstu ove direktive propis o uslugama znači zahtjev opće naravi koji se odnosi na uspostavljanje i obavljanje uslužnih djelatnosti, posebno ako se odnosi na pružatelja usluga, usluge i primatelja usluga.³⁸ Smatra se kako se propis izričito odnosi na usluge informacijskog društva ako iz njegovog obrazloženja, praktičnog dijela, cilja i svrhe svih ili pojedinih odredbi proizlazi kako je cilj regulirati takve usluge na eksplicitan i ciljani način, a ne ako na te usluge utječe samo posredno i usputno.³⁹ Donošenje propisa bez notifikacije ili protivno stavu Komisije o sukladnosti s unutarnjim tržištem ne znači njegovu automatsku ništetnost. Međutim, može dovesti do pokretanja postupka pred Sudom EU-a zbog povrede prava EU-a u skladu s člankom 258. UFEU-a. Osim toga, ovaj specifični propust države prema sudskoj praksi Suda EU-a može dovesti do tzv. incidentalnog učinka direktiva prema pojedincima, odnosno može onemogućiti primjenu takvoga nacionalnog propisa u sudskom sporu između privatnih stranaka.⁴⁰

35 Čl. 1. st. 1. Direktive o elektroničkoj trgovini. Za definiciju usluga informacijskog društva Direktiva o elektroničkoj trgovini upućuje na Direktivu 98/34/EZ kako je izmijenjena Direktivom 98/48/EZ. Danas je na snazi njihova kodificirana verzija – Direktiva 2015/1535.

36 Čl. 1. st. 1.(b) Direktive 2015/1535.

37 Čl. st. 1.(b) (i), (ii) i (iii) Direktive 2015/1535. Indikativna lista usluga koje nisu pokrivene ovom definicijom daje se u Prilogu I. Direktive.

38 Čl. 1. st. 1.(e) al. 1 Direktive 2015/1535.

39 Čl. 1. st. 1.(e) al. 2 Direktive 2015/1535.

40 V. Predmet C-194/94 CIA Security International SA protiv Signalson SA i Securitel SPRL (*CIA Security*), EU:C:1996:172 i C-443/98 Unilever Italia SpA protiv Central Food SpA (*Unilever*),

Pri ulasku „platformi za suradnju“⁴⁴¹ na tržište u većini država članica nisu postojala posebna pravila koja su specifično namijenjena za takvu kategoriju pružatelja usluga.⁴² To ni ne čudi, jer je nagli razvoj ovoga poslovnog modela „preduhitrio“ pravnu regulaciju.⁴³ Međutim, usluge koje oni pružaju potpadaju pod pojam „usluga informacijskog društva“, pa se njihovom pružanju ne bi smjela nametati ograničenja. Ono što je dovelo u pitanje aktivnosti platformi za suradnju, odnosno slobodu pružanja njihovih usluga su postojeći propisi i zahtjevi za, tzv. „pozadinske“ usluge, tj. one koje se pružaju u odnosu primatelj usluge – pružatelj usluge (npr. prijevoz, smještaj, dostava, usluga kućnih popravaka ili čišćenja itd.). I u Komunikaciji Komisije iz 2016. godine ističe se kako se može smatrati kako mnoge „platforme za suradnju“ zapravo pružaju „pozadinsku“ uslugu, u kojem slučaju bi mogle podlijegati relevantnim propisima za pružatelje usluga u tom sektoru (npr. koncesije, ovlaštenja za poslovanje).⁴⁴ Moramo istaknuti kako „pozadinska“ usluga nije pravni pojam, niti naj sretniji prijevod,⁴⁵ jer se stječe dojam kako je riječ o usluzi iz pozadine ili manje važnoj usluzi. Zapravo je riječ o materijalnoj usluzi koja je u podlozi transakcije putem platforme. Hoće li biti riječ o platformi za suradnju koja pruža samo uslugu informacijskog društva ili o platformi za suradnju koja pored usluge informacijskog društva pruža i pozadinsku uslugu, procijenit će se u konkretnom slučaju. Komisija ističe tri ključna kriterija prosudbe, koja se u osnovi svode na stupanj nadzora odnosno utjecaja platforme nad pozadinskom uslugom, tj. njenim pružateljem: određivanje cijene, uvjeta pružanja usluge te vlasništvo nad ključnim sredstvima za pružanje pozadinske usluge.⁴⁶ Postojanje sva tri kriterija prema Komisiji je dobra indikacija da je riječ o platformi koja pruža i pozadinsku uslugu. Ova razmatranja u najvećem je dijelu slijedio i Sud EU-a u svojim presudama u slučajevima *Uber*,⁴⁷ iako se u doktrini ova podjela često kritizira, jer prilično komplicira pitanje primjenjivoga pravnog režima.⁴⁸

EU:C:2000:496.

- 41 Tj. internetskih platformi koje pružaju usluge u ekonomiji dijeljenja.
- 42 V. npr. De Franceschi, A., *The Adequacy of Italian Law for the Platform Economy*, EuCML 5, 1/2016, str. 56-61; Terryn, E., *The Sharing Economy in Belgium – a case for regulation?*, EuCML 5, 1/2016, str. 45-51; Solmecke, C., Lengersdorf, B., *Rechtliche Probleme bei Sharing Economy. Herausforderungen an die Gesetzgebung auf dem Weg in eine geteilte Welt*, MMR 8/2015, str. 443- 497.
- 43 V. više o tome u Bodiroga-Vukobrat, N., Martinović, A., *Disruption and the Law in the Digital World: Some Thoughts on the CJEU Uber Spain Judgment*, EDT Conference Proceedings, 2019.
- 44 Europska komisija, COM(2016) 356 final, ... cit., str. 6.
- 45 Engl. *underlying service*; njem. *die zugrunde liegende Dienstleistung*; franc. *service sous-jacent*; tal. *il servizio sottostante*; slo. *zadavne storitve*.
- 46 Europska komisija, COM(2016) 356 final ... cit., str. 6.
- 47 V. više o tome u nastavku.
- 48 V. npr. Hatzopoulos, V., Roma, S., *Caring for Sharing? The collaborative economy under EU Law*, CML Rev 54/2017, str. 127; Schaub, M. Y., *Why Uber is an information society service*, EuCML 3/2018, str. 109-115; Busch, C., *The sharing economy at the CJEU: Does Airbnb pass the ‘Uber test?’*, EuCML 4/2018, str. 172-174. De Franceschi ističe kako se Sud ipak ispravno usmjerio samo na elemente u vezi s odlučujućim utjecajem na pružatelja usluge, a ne na vlasništvo ključnih sredstava. V. de Franceschi, A., *Uber Spain and the “Identity Crisis” of Online Platforms*, Editorial, EuCML 7/2018, 1, str. 2.

Naime, činjenica da postoje vrlo različite vrste internetskih platformi koje je teško definirati multiplicira regulatorne izazove u „gospodarstvu platformi“.⁴⁹ U potrazi za odgovarajućim regulatornim okvirom, od ostalih platformi izdvajaju se internetske platforme u ekonomiji suradnje.⁵⁰ U fokusu je odnos takve platforme za suradnju i pružatelja usluge. Međutim, specifičnost platformi za suradnju je i u tomu što pružatelji usluga ne moraju nužno biti profesionalci. U tom je slučaju riječ o uzajamnom pružanju usluga pojedinaca, tzv. *peer-to-peer*, gdje je cilj nadoknaditi trošak pojedincu, a ne platiti naknadu za pruženu uslugu.⁵¹ Iako za svojstvo pružatelja usluge prema pravu EU-a nije nužno pružanje usluga na profesionalnoj osnovi,⁵² to nameće čitav niz pitanja vezano uz dopuštenost postojećih ograničenja u državama članicama, poput licenci, ovlaštenja, registracije, i sl. U nedostatku jasnih kriterija, pitanje kada usluga posredovanja prerasta u „pozadinsku“ uslugu može izazvati nedoumice u praksi i ugroziti pravnu sigurnost te umanjiti koristi digitalnog tržišta.

3.1. Pravni režim primjenjiv na platforme za suradnju koje pružaju „pozadinske“ usluge

3.1.1. Pozadinska usluga: prijevoz

Iako se ne može govoriti o posebnoj pravnoj kategoriji pružatelja usluga, a pogotovo ne o posebnoj kategoriji usluga, presuda Suda u predmetu *Uber Spain*⁵³ imat će dalekosežan utjecaj na razvoj platformi za suradnju i njihov inovativni potencijal na digitalnom tržištu. Naime, Sud je utvrdio kako se usluga posredovanja, koja čini sastavni dio ukupne usluge čiji je glavni element usluga prijevoza, ne može kvalificirati kao usluga informacijskog društva.⁵⁴ Drugim riječima, usluga pružena u digitalnom okruženju primjenom inovativnoga poslovnog modela omogućenog razvojem novih tehnologija prelazi u fizički svijet i podliježe njegovim ograničenjima, kao da digitalna komponenta niti ne postoji. Tako je i dalje prihvatljivo primjenjivati 28⁵⁵ različitih nacionalnih pravnih režima i u njima predviđenih zahtjeva i eventualnih ograničenja za pružanje te usluge, jer je područje prijevoza izuzeto iz slobode pružanja usluga.

Predmet *Uber Spain* prvi je slučaj u kojem je Sud meritorno odlučivao o prirodi usluga koje pruža platforma *Uber*. Profesionalno udruženje taksi vozača iz

49 Europska komisija, Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Internetske platforme i jedinstveno digitalno tržište. Mogućnosti i izazovi za Europu“, COM (2016) 288 final, 25.5.2016., str. 2.

50 Njima je posvećena posebna Komunikacija Komisije „Europski program za ekonomiju suradnje“, COM(2016) 356 final; dok se Komunikacija „Internetske platforme i jedinstveno digitalno tržište. Mogućnosti i izazovi za Europu“, COM(2016) 288 final, odnosi općenito na sve internetske platforme.

51 V. Europska komisija, COM(2016) 356 final ... cit., str. 5.

52 V. čl. 4. st. 2. Direktive o uslugama.

53 Sud, Predmet C-434/15, Asociación Profesional Elite Taxi protiv Uber Systems Spain, SL (*Uber Spain*) EU:C:2017:981.

54 *Uber Spain*, t. 40. Odluka Suda u ovom predmetu ima dodatnu težinu jer je o njoj odlučivalo Veliko vijeće u sastavu 13 sudaca.

55 U trenutku predaje ovog rukopisa Ujedinjeno Kraljevstvo još uvijek je država članica Europske unije.

Barcelone pred španjolskim je sudom podnijelo tužbu zbog povrede španjolskih propisa o zavaravajućoj praksi i nepoštenom tržišnom natjecanju protiv poduzetnika *Ubers Systems Spain*, povezanog s društvom *Uber Technologies Inc.* U središtu spora je inovativni poslovni model platforme, koji je potresao sektor tradicionalnog taksi prijevoza širom svijeta. Riječ je o poslovnom modelu karakterističnom za internetske platforme u ekonomiji suradnje: usluga internetske platforme sastoji se od aplikacije za pametni telefon koja omogućuje povezivanje uz naknadu vozača, u konkretnom slučaju onih koji se prijevozom bave neprofesionalno i pritom se koriste vlastitim vozilom i osoba koje traže gradski prijevoz.⁵⁶ Sporno je bilo to što ni vozači ni platforma nisu posjedovali upravne dozvole i ovlaštenja za tu vrstu prijevoza.⁵⁷ To je ugrozilo taksi prijevoznike i dovelo u pitanje tradicionalna, desetljećima netaknuta nacionalna ograničenja pristupu ovom tržištu. Sud je najprije utvrdio kako uslugu posredovanja treba razlikovati od fizičke usluge prijevoza. Prema Sudu: „(...) usluga posredovanja koja putem aplikacije za pametni telefon omogućuje prijenos informacija koje se odnose na rezervaciju usluge prijevoza između putnika i vozača koji se prijevozom ne bavi profesionalno i koji će prijevoz obaviti koristeći se svojim vlastitim vozilom načelno ispunjava kriterije za kvalifikaciju kao „usluga informacijskog društva“ (...)“.⁵⁸ To bi značilo da *Uberova* usluga, kao usluga informacijskog društva, uživa puni opseg zaštite u okviru slobode pružanja usluga na unutarnjem tržištu na temelju čl. 56. UFEU-a, Direktive o uslugama i Direktive o elektroničkoj trgovini. Svako ograničenje slobode pružanja usluga podliježe provjeri opravdanosti – služi li zadovoljenju legitimnih javnih interesa i je li razmjerno. Međutim, ovaj pravni režim mogao bi se promijeniti ako usluga posredovanja preraste u nešto drugo. Prema Sudu, u ovoj situaciji: „(...) pružatelj te usluge posredovanja istodobno nudi usluge gradskog prijevoza, koje čini dostupnima osobito putem informatičkih alata, poput aplikacije o kojoj je riječ u glavnom postupku (...)“.⁵⁹

To znači da je primjenjivi pravni režim onaj za usluge u području prijevoza. To je područje isključeno iz primjene slobode pružanja usluga u smislu čl. 58. st. 1. UFEU-a i potpada pod poglavlje UFEU-a koje regulira promet. Također, „usluge u području prijevoza“ isključene su iz polja primjene Direktive o uslugama.⁶⁰ Usluga posredovanja je „neodvojivo povezana“ i čini sastavni dio ukupne usluge čiji je glavni element usluga prijevoza.⁶¹ Stoga se više ne može kvalificirati kao usluga

56 Da bi koristili ovu uslugu, i vozači i putnici moraju se registrirati na platformi. Putnik preko aplikacije provjerava vrijeme čekanja, veličinu automobila i cijenu prijevoza, a nakon što potvrdi lokaciju preuzimanja i odredišta njegov je odabir u aplikaciji vidljiv i vozačima. Vozač koji je u blizini može odlučiti prihvatiti vožnju, a aplikacija putniku javlja kada je vozačevo vozilo udaljeno približno jednu minutu. Naknada za vožnju plaća se u obliku bezgotovinske transakcije (platforma tereti bankovnu karticu putnika za iznos transakcije te uz odbitak provizije za uslugu iznos prenosi na račun vozača), a nakon vožnje i vozači i korisnici mogu putem aplikacije međusobno ocijeniti zadovoljstvo vožnjom. V. *Uber*, dostupno na: <https://www.uber.com/hr/about/how-does-uber-work/>, posjećeno 27.1.2019.

57 *Uber Spain*, t. 14.

58 *Uber Spain*, t. 35.

59 *Uber Spain*, t. 38.

60 Čl. 2. st. 2. (d) Direktive o uslugama.

61 *Uber Spain*, t. 40 i 46.

informativnog društva, već kao usluga u području prijevoza.⁶² Kako u tom području (gradski nejavni putnički prijevoz) nije bilo zakonodavnoga djelovanja Unije, države članice slobodne su same urediti uvjete pružanja takvih usluga.⁶³

Iz presude proizlaze dva temeljna argumenta kojima je Sud potkrijepio svoje stajalište da fizička usluga prijevoza prevladava nad digitalnom uslugom posredovanja: prvo, bez *Ubera* ne bi bilo usluge prijevoza (tj. stvoreno je novo tržište, jer vozači ne bi nudili uslugu niti bi putnici imali pristup uslugama tih vozača bez aplikacije) i drugo, *Uber* ima odlučujući utjecaj na uvjete pod kojima ti vozači pružaju uslugu (određuje najvišu cijenu, provodi naplatu, ima kontrolu nad kvalitetom vozila i vozača).⁶⁴

3.1.1.1. „Miješana“, „pozadinska“ ili „ukupna“ usluga?

Važno je napomenuti kako je Sud u presudi izbjegao koristiti pojam „miješana“ usluga kako je to sugerirao nezavisni odvjetnik Szpunar u svom mišljenju.⁶⁵ Iako nije riječ o pravnom pojmu, nezavisni odvjetnik ga uvodi kako bi opisao usluge koje „(...) uključuju elektroničke i neelektroničke elemente“.⁶⁶ Prema njemu, kod takvih se usluga može smatrati da se usluga u potpunosti šalje elektroničkim sredstvima kada je usluga koja se ne pruža elektroničkim sredstvima gospodarski neovisna o usluzi koja se pruža tim sredstvima.⁶⁷ Drugim riječima, element koji usluzi daje gospodarski smisao može se smatrati glavnim elementom koji definira narav usluge. Nažalost, niti pojam „miješana“ usluga koji koristi nezavisni odvjetnik, niti pojam „ukupna“ usluga koji rabi Sud ne pogađaju srž pružanja usluga putem platformi u ekonomiji suradnje.⁶⁸ Internetska usluga posredovanja, bez obzira na to posreduje li u pružanju usluga u području prijevoza, smještaja, kućnih popravaka, dostave ili nekom drugom usluga je koja je u cijelosti prenesena elektroničkim sredstvima i novi je oblik usluge i tržišta. Vrijednost ove usluge leži u posredovanju, čime se olakšava povezivanje ponude i potražnje i pružanje druge usluge.⁶⁹ Ona predstavlja posebnu, samostalnu vrijednost primateljima usluga, jer mogu lakše i učinkovitije pronaći, rezervirati i platiti drugu uslugu. Predstavlja i posebnu, samostalnu vrijednost pružateljima usluga, jer im olakšava pristup tržištu i ponudu usluga. Posebni uvjeti za pružanje određenih vrsta usluga u pojedinim državama članicama i dalje se mogu primjenjivati na pružatelje usluga (uz uvjet da su u skladu s pravom Unije), ali ne na platformu. U protivnom, podvrgavanje digitalne, nematerijalne usluge fizičkoj, materijalnoj usluzi znači i primjenu ograničenja koja su predviđena za takve usluge. Time se poništava učinak digitalnih inovacija na tržištu. Danas i mnoge tradicionalne taksi kompanije koriste mobilne aplikacije kako bi lakše došle do svojih klijenata. Tu je jasno da se digitalna aplikacija koristi kao informatički alat za pružanje usluge prijevoza. Kod

62 *Uber Spain*, t. 40 i 48.

63 *Uber Spain*, t. 46-47.

64 *Uber Spain*, t. 15, t. 39.

65 Mišljenje nezavisnog odvjetnika Macieja Szpunara, predmet C-434/15, EU:C:2017:364, t. 37.

66 Mišljenje nezavisnog odvjetnika Macieja Szpunara, predmet C-434/15, EU:C:2017:364, t. 33.

67 Mišljenje nezavisnog odvjetnika Macieja Szpunara, predmet C-434/15, EU:C:2017:364, t. 33.

68 O kritici u literaturi v. npr. Adamski, D., *Lost on the digital platform: Europe's legal travails with the digital single market*, CML Rev 55/2018, str. 743; Schaub, op. cit.

69 V. više Schaub, op. cit., str. 113.

usluga platformi za suradnju postojeći argumenti ne opravdavaju takav zaključak.

3.1.1.2. Usluga „nerazdvojivo“ povezana s prijevozom

Dodatni argument na koji se Sud poziva kako bi podredio uslugu posredovanja usluzi prijevoza i „oduzeo“ joj elektroničku komponentu i vrijednost je sudska praksa u kojoj se tumači što se podrazumijeva pod pojmom usluga u području prijevoza. To su: „(...) sve usluge koje su nerazdvojivo povezane s fizičkom radnjom premještanja osoba ili robe prijevoznim sredstvom s jednog mjesta na drugo (...)“⁷⁰

Mišljenja smo kako je ovo pogrešan smjer argumentacije. U predmetu *Grupo Itevelesa i dr.*⁷¹ na koji se Sud poziva kako bi potkrijepio ovu tvrdnju utvrđeno je kako je djelatnost tehničkog pregleda vozila uzgredna djelatnost prijevoza, ali je neraskidivo povezana s njom, jer je prethodan i nužan uvjet za obavljanje glavne djelatnosti koju predstavlja prijevoz.⁷² Također, vezano za izuzimanje prometa od opće slobode pružanja usluga ističe se predmet *Yellow Cab*.⁷³ U predmetu *Yellow Cab* sporan je bio austrijski nacionalni propis, prema kojem je za izdavanje dozvole za obavljanje javnoga gradskog autobusnog prometa s definiranim stajalištima i redom vožnje uvjet da gospodarski subjekt, bez obzira na to ima li poslovni nastan u nekoj drugoj državi članici, ima sjedište odnosno neku drugu vrstu trajnog nastana u Austriji. Uvjet posjedovanja poslovnog nastana pružatelja usluga u državi u kojoj želi pružiti neku uslugu klasični je primjer ograničenja slobode pružanja usluga. Međutim, iz činjeničnog stanja u ovom predmetu jasno je proizlazilo kako je riječ o usluzi u području prometa. Sloboda pružanja usluga u tom području izrijeком je prema čl. 58. st. 1. UFEU-a podvrgnuta odredbama ugovora koje se odnose na promet (tj. Glava VI. UFEU-a, čl. 90.-100.). Stoga se primjena načela kojima se rukovodi sloboda pružanja usluga u ovom području treba postići u okviru zajedničke prometne politike.⁷⁴ Promet, kao i unutarnje tržište područja su podijeljene nadležnosti između Unije i država

⁷⁰ *Uber Spain*, t. 41.

⁷¹ Sud, Predmet C-168/14 *Grupo Itevelesa SL i dr. protiv Oca Inspección Técnica de Vehículos SA i Generalidad de Cataluña (Grupo Itevelesa i dr.)*, EU:C:2015:685, t. 45 i 46.

⁷² *Grupo Itevelesa i dr.*, t. 47.

⁷³ Sud, predmet C-338/09 *Yellow Cab Verkehrsbetriebs GmbH protiv Landeshauptmann von Wien (Yellow Cab)*, EU:C:2010:814.

⁷⁴ Tako i u stalnoj sudskoj praksi, vidi npr. Predmet 13/83, Europski parlament protiv Vijeća Europskih zajednica, EU:C:1985:220, t. 62; C-17/90 *Pinaud Wiegier Spedition GmbH protiv Bundesanstalt für den Güterfernverkehr (Wiegier)*, EU:C:1991:416, t. 7. Međutim u svim ovim predmetima riječ je nedvojbeno bila o „čistim“ uslugama u području prometa (npr. održavanje javne gradske autobusne linije (*Yellow Cab*); prijevoz robe teretnim vozilima unutar jedne države (*Wiegier*); pomorski promet (Predmet C-379/92 *Kazneni postupak protiv Matteo Peralta*, EU:C:1994:296). Odredbe Glave VI. UFEU o prometu odnose se na željeznički, cestovni i promet unutarnjim plovnim putevima (čl. 100. st. 1. UFEU), dok se za pomorski i zračni promet „mogu utvrditi odgovarajuće odredbe“ (čl. 100. st. 2. UFEU-a). Iz sudske prakse Suda EU-a proizlazi kako primjena ove odredbe ne isključuje primjenu Ugovora na promet, a pomorski promet, kao i ostali oblici prometa podvrgnut je općim pravilima Ugovora. V. *Peralta*, C-379/92, t. 14 i 167/73 *Komisija Europskih zajednica protiv Francuske Republike*, EU:C:1974:35, t. 31 i 32.

članica.⁷⁵ Oba područja počivaju na načelu zabrane diskriminacije i međusobno se dopunjuju: politika prometa nadopunjuje unutarnje tržište stvaranjem prometnih mreža i uklanjanjem tehničkih i administrativnih prepreka u prometnim sustavima te sprječavanjem narušavanja tržišnog natjecanja ili uklanjanjem prepreka pristupu tržištu koje mogu nastati zbog primjene različitih nacionalnih propisa. Međutim, u ta dva područja dominiraju različiti pristupi odnosno tehnike integracije: dok je za unutarnje tržište ključna negativna integracija (npr. normativna deregulacija, ukidanje postojećih prepreka, načelo uzajamnog priznavanja), u području prometa nužna je pozitivna integracija, tj. zadaća je zakonodavca Unije oblikovati i usvojiti zajedničku prometnu politiku usvajanjem i primjenom zajedničkih pravila, mjera i uvjeta.⁷⁶ Kada takva pravila ne postoje (kao što je npr. slučaj u području autotaksi prijevoza putnika), različita nacionalna pravila i dalje se mogu primjenjivati u državama članicama.

Stoga kategorizacija usluge kao usluge u području prometa itekako utječe na mogućnost primjene nacionalnih propisa koji ograničavaju obavljanje takve djelatnosti i nameću posebne uvjete (npr. izdavanje prethodnog odobrenja, posjedovanje određenih dozvola), u nedostatku instrumenata harmonizacije na razini Unije.⁷⁷

U predmetu *Uber France*,⁷⁸ u kojem je Sud imao priliku odlučivati vrlo brzo nakon presude donesene u predmetu *Uber Spain*, jednako je tako brzo i kratko odbacio svaku raspravu i ponovio argumente iz presude *Uber Spain*. U predmetu *Uber France* sporno je bilo je li francuski propis o uvjetima obavljanja nejavnoga gradskog putničkog prijevoza, tj. taksi usluga tehnički propis koji je prije usvajanja trebao biti notificiran Komisiji u skladu s tada na snazi Direktivom 98/34 (danas Direktiva 2015/1535). Francuski propis predviđa kaznene sankcije za nezakonito organiziranje sustava povezivanja vozača koji se prijevozom ne bave profesionalno i koriste se vlastitim vozilom i osoba koje traže gradski prijevoz.⁷⁹ Sporna je bila ista usluga platforme kao i u predmetu *Uber Spain* te je Sud i ovdje zaključio kako je riječ

75 V. čl. 4. st. 2.(a) i (g) UFEU-a.

76 Sekundarno pravo Unije usvojeno u tom području mora se tumačiti „u svjetlu“ slobode kretanja usluga, što ipak ne znači izravnu provjeru usklađenosti sa slobodom pružanja usluga. V. Kainer, F., Persch, J., *Der Verkehr im Binnenmarktrecht: Sonderfall oder Dienstleistung? – Anstöße für eine Reform der Art. 90 ff. AEUV*, EuR 2018, str. 34, 54.

77 Djelomično se ovo razgraničenje i njegove posljedice mogu zaobići ako u obzir dolazi primjena odredbi o slobodi poslovnog nastana, na koje se ne odnosi poseban status sektora prijevoza. Međutim, u sudskoj su praksi razvijeni kriteriji razgraničenja između slobode pružanja usluga i slobode poslovnog nastana (v. npr. predmet *Gebhard*, C-55/94) zbog kojih u nekim slučajevima ovakva strategija neće biti moguća. U predmetu *Yellow Cab*, C-338/09 je tako pojašnjeno da bi zahtjev poslovnog nastana za poduzeće koje želi zatražiti dozvolu za obavljanje javnoga gradskog autobusnog prometa predstavljalo ograničenje pružanja usluga, ali riječ je o sektoru prometa, pa se sloboda pružanja usluga ne primjenjuje. Međutim, Sud je ovaj zahtjev ispitao isključivo sa stajališta ograničenja slobode poslovnog nastana, smatrajući kako je ovaj zahtjev postojanja nastana i prije nego što se uopće izda dozvola ograničenje slobode poslovnog nastana. S druge strane, zahtjev da poduzeće mora imati poslovni nastan nakon što se dozvola izda, a prije početka obavljanja djelatnosti prometa nije protivan slobodi poslovnog nastana.

78 Predmet C-320/16 Kazneni postupak protiv Nabila Bensalema (*Uber France*), ECLI:EU:C:2018:221.

79 *Uber France*, t. 15.

o dijelu „sveobuhvatne“⁸⁰ usluge čiji je glavni element prijevoz, što znači da se ne može primijeniti opći okvir slobode pružanja usluga.

Čini se kako je sudbina usluga koje se pružaju putem *Uberove* platforme zapečaćena, barem što se tiče Suda. Iako je i u predmetu *Uber Spain*, kao i u predmetu *Uber France* riječ bila o modelu u kojem su usluge pružali nelicencirani, neprofesionalni vozači, to je odredilo sudbinu i pravni režim primjenjiv i na ostale vrste usluga, odnosno poslovnih modela koje pruža *Uber*. Naime, nakon što je donesena presuda *Uber Spain*, jedini preostali zahtjev za prethodnu odluku kojeg je u vezi s djelatnošću Ubera podnio njemački *Bundesgerichtshof* taj je sud odlučio povući.⁸¹ Šteta, jer je to jedini slučaj u kojem je riječ bila o uslugama licenciranih vozača u vozilima za najam bez oznake taksi. Sporan je bio propis njemačkog zakona o prijevozu putnika koji nalaže da zahtjev za prijevoz mora najprije pristići u sjedište prijevoznika, prije nego se prebaci vozaču te da se vozač mora vratiti u sjedište nakon vožnje, osim ako tijekom vožnje iz sjedišta ne primi novi nalog za vožnju. Nove tehnologije u stanju su takav korak eliminirati, što je i bio slučaj s *Uberovom* uslugom, ali time se krši njemački zakon.⁸² Osim toga, ovdje je tužba u Njemačkoj bila podnesena protiv nizozemskoga društva *Uber Systems BV*, pa je tako vrlo jasno došao do izražaja i prekogranični element, za razliku od ostala dva slučaja vezana za *Uber* o kojima je odlučivao Sud.

3.1.2. Pozadinska usluga: kratkoročni najam/smještaj

Najnoviji izazov uslugama platformi za suradnju odnosi se na *Airbnb*, digitalnu platformu koja povezuje pružatelje i primatelje usluga kratkoročnog najma. Praktički svaki posjednik kuće ili stana (ili sobe) može taj prostor iznajmiti putem platforme osobama koje su na njoj registrirane i traže smještaj.⁸³ Svira se triangularni odnos između neprofesionalnog pružatelja usluge smještaja (u terminologiji *Airbnba* „domaćina“), platforme i gosta. Domaćin kontrolira dostupnost objekta, cijene, kućna pravila, vrijeme prijave i odjave gosta, itd., a na njemu je i odgovornost ispunjenja svih lokalnih propisa i uvjeta (ako postoje) za obavljanje ove djelatnosti. Naravno da je ovaj poslovni model izazvao dosta prijepora u određenim lokalnim zajednicama, poglavito velikim gradovima, jer je zbog isplativosti kratkoročnog najma na tržištu gotovo nemoguće pronaći raspoložive nekretnine za dugoročni najam u svrhu stanovanja po povoljnim cijenama.⁸⁴

Činjenica je da *Airbnb* kao platforma ne udovoljava lokalnim zahtjevima

80 Engl. *overall service* termin je koji se koristi u obje presude, u hrvatskoj inačici prijevod je nekonzistentan („ukupna“ usluga u predmetu *Uber Spain*; „sveobuhvatna“ usluga u predmetu *Uber France*).

81 Sud, Predmet C-371/17, *Uber BV* protiv Richarda Leipolda, Rješenje Predsjednika Suda od 12. travnja 2018., EU:C:2018:313.

82 Više o ovome slučaju v. u Bodiroga-Vukobrat, N.; Martinović, A., op. cit.

83 V. *Airbnb*, dostupno na: https://www.airbnb.com/host/homes?from_footer=1, posjećeno 28.01.2019.

84 V. npr. <https://www.citylab.com/life/2018/03/berlin-airbnb-vacation-rental-regulation-law/556397/>, i <https://www.theguardian.com/world/2018/may/21/berlin-and-barcelona-use-sleuths-to-root-out-illegal-holiday-lets>, posjećeno 27.01.2019.

kratkoročnoga najma smještaja za odmor, poglavito što se tiče registracije za pružanje takvih usluga kod nadležnih tijela. Prvi predmet u vezi s ovim spornim pitanjem pred Sudom dolazi iz Francuske i trenutačno je u tijeku.⁸⁵ *Tribunal de grande instance Paris* uputio je zahtjev za prethodnu odluku Sudu 13. lipnja 2018. s pitanjem potpadaju li usluge koje u Francuskoj pruža društvo *Airbnb Ireland UC* putem elektroničke platforme iz Irske pod slobodu pružanja usluga u skladu s Direktivom o elektroničkoj trgovini. Iz činjenica slučaja proizlazi kako je pritužbu javnom tužitelju uputilo francusko profesionalno udruženje za hotelijstvo i turizam, smatrajući da *Airbnb* krši francuski zakon koji regulira djelatnosti posredovanja u prometu nekretninama.⁸⁶ Propisima su predviđene kaznene sankcije za subjekte koji obavljaju djelatnost posredovanja u prometu nekretnina bez dozvole i ispunjavanja drugih uvjeta propisanih zakonom.⁸⁷

Hoće li u ovom slučaju biti riječ o usluzi informacijskog društva ili će se ona smatrati sastavnim dijelom „ukupne“ usluge? Vjerujemo kako će Sud ponovno primijeniti test „odlučujućeg utjecaja“ razvijen u predmetu *Uber Spain*. Sud je određivanje cijene u predmetu *Uber Spain* smatrao ključnim elementom zbog kojeg je zaključio kako odlučujući utjecaj platforme na pružatelja usluga postoji. U poslovnom modelu *Airbnba* domaćin sam određuje cijene (uz moguće sugestije od strane platforme s obzirom na lokaciju, sezonu, događanja u blizini itd.) i općenito zadržava visok stupanj kontrole nad samom uslugom. Ako bi se ipak smatralo kako je riječ o „ukupnoj“ ili složenoj usluzi, postavlja se pitanje koja je njena glavna komponenta (posredovanje u prometu nekretninama, iznajmljivanje smještaja turistima)? Ovisno o tomu, može se odrediti pravni režim primjenjiv na takvu uslugu. Usluge najma, kao i posredovanja u prometu nekretninama pokrivena su općim režimom za slobodu pružanja usluga.⁸⁸

4. ZAKLJUČAK

Možda najveća zamjerka postojećoj sudskoj praksi odnosi se na činjenicu da se zanemaruje specifičan oblik pružanja usluga putem platformi za suradnju. Platforma za suradnju pojavljuje se kao pružatelj usluge i u odnosu na pružatelja materijalne usluge, ali i u odnosu na primatelja te iste usluge. Pritom platforma i jednoj i drugoj strani pruža specifičnu uslugu, koja prema svojoj definiciji udovoljava pojmu usluge informacijskog društva u pravu Unije. Jamči se sloboda kretanja takvih usluga na unutarnjem tržištu, bez prepreka i ograničenja, osim ako je to opravdano zbog važnih

85 Sud, Predmet C-390/18, Kazneni postupak protiv YA i AIRBNB Ireland UC, Zahtjev za prethodnu odluku, SL C 294, 20.8.2018. V. Busch, C., op. cit. i Bodiroga-Vukobrat, N., Pošćić, A., Martinović, A., ‘Old Economy’ restrictions in the digital market for services, *InterEULawEast*, V, 2/2018, str. 169-188.

86 Tzv. *Loi Hoguet* (Loi n° 70-9 du 2 janvier 1970 réglementant les conditions d’exercice des activités relatives à certaines opérations portant sur les immeubles et les fonds de commerce).

87 V. Busch, C., op. cit., str. 172-174.

88 Osim što je u nekim državama članicama posredovanje u prometu nekretninama regulirana profesija. V. <http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/index.cfm>, posjećeno 27.1.2019.

razloga u javnom interesu.

Umjesto da se odvojeno promatraju odnosi na relacijama platforma – pružatelj usluge – primatelj usluge, pri čemu sve tri strane ulaze u obostrane interakcije i transakcije, fokus prema postojećoj sudskoj praksi je na odnosu platforma – pružatelj materijalne usluge. Podvrgavanjem usluge koja se pruža u digitalnom okruženju usluzi koja se pruža u materijalnom okruženju izjednačava se položaj platforme s položajem pružatelja usluge. Time se negira poseban doprinos i vrijednost koju usluga posredovanja putem platforme ima na tržištu i u odnosu na primatelja i u odnosu na pružatelja materijalne usluge. To također ne odgovara realnosti, jer platforma, odnosno poslovni subjekt koji je osnovan u određenoj državi članici najčešće ima jednog ili vrlo mali broj zaposlenih i nije niti registriran za obavljanje materijalne djelatnosti, odnosno usluge u čijem pružanju posreduje. Riječ je o povezanim društvima, odnosno društvima kćeri subjekta koji je nositelj platforme.⁸⁹ Ne može se izbjeći dojam kako je stajalište sudske prakse na neki način sankcija za ponekad vrlo agresivan način poslovanja takvih platformi, koje omogućavaju neprofesionalnim pružateljima usluga ulazak na tržište u izravnoj konkurenciji s profesionalnim pružateljima usluga koji udovoljavaju svim zahtjevima i posjeduju upravna ovlaštenja ili koncesije za obavljanje usluge. Kriterij odlučujućeg utjecaja razvijen u praksi Suda nije testiran u situaciji kada profesionalni pružatelji usluga sa svim potrebnim ovlaštenjima stupaju u odnose s primateljima usluga putem platforme.

Digitalno društvo počinje se dijeliti na one države koje mogu iskoristiti prednosti digitalnih tržišta i one koje ne mogu, a pravna regulacija tu može odigrati odlučujuću ulogu. Čini nam se kako Sud svojim stajalištem u predmetima usluga platformi za suradnju pridonosi ovom rascjepu.

LITERATURA

Knjige i članci

1. Adamski, Dariusz, Lost on the digital platform: Europe's legal travails with the digital single market, CML Rev, 55/2018, str. 719-752.
2. Bodiroga-Vukobrat, Nada, Pošćić, Ana, Martinović, Adrijana, 'Old Economy' restrictions in the digital market for services, InterEULawEast, V, 2/2018, str. 169-188.
3. Bodiroga-Vukobrat, Nada, Martinović, Adrijana, Disruption and the Law in the Digital World: Some Thoughts on the CJEU Uber Spain Judgment, EDT Conference Proceedings, 2019.
4. Busch, Christoph, The sharing economy at the CJEU: Does Airbnb pass the 'Uber test'?, EuCML 4/2018, str. 172-174.
5. Calo, Ryan, Rosenblat, Alex, The Taking Economy: Uber, Information and Power, Columbia Law Review 117/2017, str. 1623-1690.
6. De Franceschi, Alberto, The Adequacy of Italian Law for the Platform Economy, EuCML 5, 1/2016, str. 56-61.
7. De Franceschi, Alberto, Uber Spain and the "Identity Crisis" of Online Platforms, Editorial, EuCML 7, 1/2018, str. 1-4.

⁸⁹ Tako su npr. i *Airbnb* i *Uber* američke kompanije koje u Europi posluju preko povezanih društava. *Uber* u Europi najvećim dijelom posluje preko društva *Uber International Holding BV* sa sjedištem u Nizozemskoj te po potrebi osniva društva kćeri u pojedinim državama članicama, dok *Airbnb* održava tvrtku sa sjedištem u Dublinu.

8. Enchelmaier, Stefan, Always at Your Service (Within Limits): The ECJ's Case Law on Article 56 TFEU (2006-2011), *E.L.Rev.* 36/2011, str. 615-650.
9. Hatzopoulos, Vassilis, *The Collaborative Economy and EU Law*, Hart, Oxford and Portland, Oregon, 2018.
10. Hatzopoulos, Vassilis, Roma, Sofia, *Caring for Sharing? The collaborative economy under EU Law*, *CML Rev* 54/2017, str. 81-128.
11. Horak, Hana, Bodiroga-Vukobrat, Nada, Dumančić, Kosjenka, Sloboda pružanja usluga na unutarnjem tržištu EU, Zagreb, Školska knjiga, 2015.
12. Horak, Hana, Dumančić, Kosjenka, *Problemi implementacije direktive o uslugama u pravo RH – odustajanje od socijalnog modela na nacionalnom nivou? Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci vol. 32, 2/2011, str. 703-725.*
13. Kainer, Friedemann, Persch, Johannes, *Der Verkehr im Binnenmarktrecht: Sonderfall oder Dienstleistung? – Anstöße für eine Reform der Art. 90 ff. AEUV*, *EuR* 2018, str. 33-62.
14. Kassan, Jenny, Orsi, Janelle, *The Legal Landscape of the Sharing Economy*, *J. Envtl. Law and Litigation* vol. 27, 1/2012, str. 1-20.
15. Rodin, Siniša, *Direktiva Europske unije 123/2006 o uslugama – doseg i opravdanja*. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* vol. 59, 1/2009, str. 33-61.
16. Schaub, Martien Y., *Why Uber is an information society service*, *EuCML* 3/2018, str. 109-115.
17. Solmecke, Christian, Lengersdorf, Bonny, *Rechtliche Probleme bei Sharing Economy. Herausforderungen an die Gesetzgebung auf dem Weg in eine geteilte Welt*, *MMR* 8/2015, str. 443- 497.
18. Teubner, Timm, *Thoughts on the Sharing Economy*, in *Kommers, Piet i dr. (ur.) Proceedings of the International Conferences ICT 2014, WBC 2014, EC 2014, ISPCM 2014 and EH 2014, 2014., str. 322-326.*
19. Terryn, Evelyine, *The Sharing Economy in Belgium – a case for regulation?*, *EuCML* 5, 1/2016, str. 45-51.

Sudska praksa

Sud EU-a

1. 167/73 *Komisija Europskih zajednica protiv Francuske Republike*, EU:C:1974:35.
2. 286/82 i 26/83 *Graziana Luisi i Giuseppe Carbone protiv Ministero del Tesoro (Luisi i Carbone)*, EU:C:1984:35.
3. 13/83, *Europski parlament protiv Vijeća Europskih zajednica*, EU:C:1985:220.
4. 352/85 *Bond van Adverteerders i dr. protiv države Nizozemske (Bond)*, EU:C:1988:196.
5. 263/86 *Belgijska država protiv René Humbel i Marie-Thérèse Edel (Humbel)*, EU:C:1988:451.
6. 186/87 *Ian William Cowan protiv Trésor public (Cowan)*, EU:C:1989:47.
7. C-17/90 *Pinaud Wieger Spedition GmbH protiv Bundesanstalt für den Güterfernverkehr (Wieger)*, EU:C:1991:416.
8. C-109/92 *Stephan Max Wirth protiv Landeshauptstadt Hannover (Wirth)*, EU:C:1993:916
9. C-379/92 *Kazneni postupak protiv Matteo Peralta*, EU:C:1994:296.
10. C-384/93, *Alpine Investments BV protiv Minister van Financiën (Alpine Investments)*, EU:C:1995:126.
11. C-55/94, *Reinhard Gebhard protiv Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano (Gebhard)*, EU:C:1995:41.
12. C-194/94 *CIA Security International SA protiv Signalson SA i Securitel SPRL (CIA Security)*, EU:C:1996:172.
13. C-443/98 *Unilever Italia SpA protiv Central Food SpA (Unilever)*, EU:C:2000:496.
14. C-355/00 *Freskot AE protiv Elliniko Dimosio (Freskot)*, EU:C:2003:298.
15. C-215/01 *Bruno Schnitzer*, EU:C:2003:662.

16. C-422/01 Försäkringsaktiebolaget Skandia (publ) i Ola Ramstedt protiv Riksskatteverket (*Skandia*), EU:C:2003:380.
17. C-570/07 i C 571/07 José Manuel Blanco Pérez i María del Pilar Chao Gómez protiv Consejería de Salud y Servicios Sanitarios (C-570/07) i Principado de Asturias (C-571/07) (*Blanco Pérez i Chao Gómez*), EU:C:2010:300.
18. C-169/08 Presidente del Consiglio dei Ministri protiv Regione Sardegna, EU:C:2009:709.
19. C-338/09 Yellow Cab Verkehrsbetriebs GmbH protiv Landeshauptmann von Wien (*Yellow Cab*), EU:C:2010:814.
20. C-470/11 SIA „Garkalns” protiv Rīgas Dome, EU:C:2012:505.
21. C-98/14 Berlington Hungary Tanácsadó és Szolgáltató kft i dr. protiv Magyar Állam, EU:C:2015:386.
22. C-168/14 Grupo Itevelesa SL i dr. protiv Oca Inspección Técnica de Vehículos SA i Generalidad de Cataluña (*Grupo Itevelesa i dr.*), EU:C:2015:685.
23. C-434/15, Asociación Profesional Elite Taxi protiv Uber Systems Spain, SL (*Uber Spain*) EU:C:2017:981.
24. C-320/16 Kazneni postupak protiv Nabila Bensalema, (*Uber France*), ECLI:EU:C:2018:221.
25. C-371/17, Uber BV protiv Richarda Leipolda, Rješenje Predsjednika Suda od 12. travnja 2018., EU:C:2018:313.

Pravni izvori:

1. Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini), SL L 178, 17.7.2000.
2. Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu, SL L 376, 27.12.2006.
3. Direktiva (EU) 2015/1535 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. rujna 2015. o utvrđivanju postupka pružanja informacija u području tehničkih propisa i pravila o uslugama informacijskog društva, SL L 241, 17.9.2015.
4. Loi n° 70-9 du 2 janvier 1970 réglementant les conditions d'exercice des activités relatives à certaines opérations portant sur les immeubles et les fonds de commerce (*Loi Hoguet*).
5. Ugovor o funkcioniranju Europske unije (pročišćena inačica), SL C 202, 7.6.2016.

Službene publikacije:

1. Europska komisija, Commission Staff Working Document „A Digital Single Market Strategy for Europe – Analysis and Evidence“, SWD(2015) 100 final, Bruxelles, 6.5.2015.
2. Europska komisija, Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru Regija „Strategija jedinstvenog digitalnog tržišta za Europu“, COM(2015) 192 final, Bruxelles, 6.5.2015.
3. Europska komisija, Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Internetske platforme i jedinstveno digitalno tržište. Mogućnosti i izazovi za Europu“, COM (2016) 288 final, 25.5.2016.
4. Europska komisija, Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Europski program za ekonomiju suradnje“, COM(2016) 356 final, Bruxelles, 2.6.2016.

Vrela s interneta:

1. *Airbnb*, dostupno na: https://www.airbnb.com/host/homes?from_footer=1, posjećeno 28.01.2019.
2. European Commission, Single Market for Services, dostupno na: https://ec.europa.eu/growth/single-market/services_en, posjećeno 27.01.2019.
3. Političke smjernice za novu Europsku komisiju – Novi početak za Europu: moj program

za zapošljavanje, rast, pravednost i demokratske promjene (15. srpnja 2014.), dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/juncker-political-guidelines-speech_en.pdf, posjećeno 26.01.2019.

4. *Uber*, dostupno na: <https://www.uber.com/hr/about/how-does-uber-work/>, posjećeno 27.1.2019.

Nada Bodiroga-Vukobrat*
Adrijana Martinović**

Summary

CHALLENGES OF PROVIDING SERVICES ON THE EU DIGITAL MARKET – INFORMATION SOCIETY SERVICES AND “UNDERLYING” SERVICES

Online platform services in the sharing economy represent an important segment of the digital market. New, emerging business models challenge the existing regulations which are primarily designed for ‘traditional’ or ‘analogue’ provision of services. This tension results in numerous practical issues in different legal areas, from labour law to competition. The business model of the sharing economy online platforms is based on a triangular relationship between the platform, the service provider and the service recipient. Online platforms provide specific forms of digital services which basically correspond to the definition of ‘information society service’ in accordance with the relevant secondary law instruments at EU level. However, the Court of Justice of the EU subjects these services to the legal regime applicable to the ‘underlying’ (material) service provided by the service provider to service recipient, if it is established that the platform has a ‘decisive influence’ over the underlying service provider and if there would be not digital service without the ‘underlying’ service. This paper aims to critically evaluate the existing regulatory framework and recent case law of the Court of Justice of the EU and propose potential alternative solutions which might not hinder innovation and development of digital technology and services.

Keywords: *online platforms; free provision of services; digital single market; information society services; “underlying” service.*

* Nada Bodiroga-Vukobrat, Ph.D., Full Professor, University of Rijeka, Faculty of Law.

** Adrijana Martinović, Ph.D., Assistant Professor, University of Rijeka, Faculty of Law; adrijana@pravri.hr.

Zusammenfassung

HERAUSFORDERUNGEN DER ERBRINGUNG VON DIENSTLEISTUNGEN AUF DEM DIGITALEN MARKT DER EU

Die Erbringung von Dienstleistungen über Internetplattformen in der kollaborativen Wirtschaft ist die Realität des digitalen Marktes. Neue Geschäftsmodelle werden entwickelt, die die bestehende der „traditionellen“ oder „analogen“ Erbringung von Dienstleistungen gewidmeten Gesetzgebung in Frage stellen und eine Reihe von Kontroversen in Praxis auflösen, und zwar in unterschiedlichen Rechtsgebieten, vom Arbeits- bis zum Wettbewerbsrecht. Dieses Geschäftsmodell stützt sich auf die trianguläre Beziehung zwischen der Internetplattform, dem Dienstleistungsgeber und dem Dienstleistungsnehmer. Obwohl die Internetplattform eine spezifische Form der Dienstleistung, die der Definition der „Dienstleistung der Informationsgesellschaft“ gemäß dem relevanten Sekundärrecht der Europäischen Union entspricht, bietet, ist diese Dienstleistung in der Rechtsprechung des Gerichtshofs der Europäischen Union der Rechtsordnung des „Hintergrunddienstes“ (der materiellen Dienstleistung), welchen der Dienstleistungsgeber dem Dienstleistungsnehmer bietet, untergeordnet, falls die Plattform „einen entscheidenden Einfluss“ auf die Erbringung der Dienstleistung ausübt und falls es ohne diesen Hintergrunddienst keine digitale Dienstleistung gäbe. Dieser Beitrag analysiert den bestehenden Rechtsrahmen und die jüngste Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofs und stellt die Vorschläge für mögliche Alternativlösungen, welche die Innovationen und die Entwicklung der digitalen Technologie und Dienstleistungen nicht bremsen würden.

Schlüsselwörter: *Internetplattformen; Dienstleistungsfreiheit; digitaler Binnenmarkt; Dienstleistungen der Informationsgesellschaft; „Hintergrunddienst“.*

Riassunto

LE SFIDE LEGATE ALLA PRESTAZIONE DI SERVIZI SUL MERCATO DIGITALE DELL'UE

La prestazione di servizi attraverso le piattaforme internet nella *share economy* è una realtà del mercato digitale. Si stanno sviluppando nuovi modelli, che mettono alla prova la normativa vigente, la quale disciplina principalmente la prestazione „tradizionale“ ed „analogica“ di servizi e solleva diverse questioni nella pratica in differenti settori del diritto, partendo dal diritto del lavoro per giungere al diritto della concorrenza. Questo modello si fonda su un rapporto trilaterale tra la piattaforma

internet, il prestatore ed il fruitore del servizio. Benché la piattaforma internet presti una forma specifica di servizio digitale che corrisponde alla definizione di “servizio della società dell’informazione” conforme al diritto secondario dell’Unione, nella giurisprudenza della Corte di Giustizia tale servizio è subordinato alla disciplina giuridica applicabile al servizio “sullo sfondo” (materiale), che il prestatore offre al fruitore, se la piattaforma abbia una “influenza determinante” sulla prestazione del servizio e qualora senza il servizio “sullo sfondo” non esisterebbe nemmeno il servizio digitale. Nel lavoro si disaminerà criticamente il quadro normativo esistente, come anche la recente giurisprudenza della Corte di Giustizia dell’UE e si proporranno delle possibili soluzioni alternative che non frenano le innovazioni e lo sviluppo della tecnologia digitale e dei servizi.

Parole chiave: *Piattaforme internet; libera prestazione di servizi; mercato digitale unico; servizi della società dell’informazione; servizio “sullo sfondo”.*